

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN DARSLARNI  
TASHKIL ETISH METODIKASI: NORMATIV-ASOSLAR, MODELLAR  
VA SAMARADORLIK DALILLARI**

*Berdiyeva Dilnoza Salim qizi*

*Iqtisodiyot va pedagogika universiteti magistranti*

**Annotatsiya.** Maqolada boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan darslarni tashkil etish metodikasi normativ-huquqiy asoslar, didaktik modellar va ilmiy dalillar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot IMRAD yondashuvida olib borilib, O'zbekistonning ta'lim sohasiga doir qonunchiligi hamda davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish tartibini belgilovchi hujjatlar, shuningdek, fanlararo integratsiya bo'yicha ilmiy maqolalar va meta-tahlillar natijalari sintez qilindi. Natijalar integratsiyalashgan darslar o'quvchilarda kompetensiyalarni kompleks shakllantirish, bilimni real vaziyatlar bilan bog'lash, motivatsiya va kognitiv faollikni kuchaytirishiga doir ilmiy dalillar bilan tasdiqlanishini ko'rsatdi.

**Kalit so'zlar:** boshlang'ich ta'lim, fanlararo integratsiya, integratsiyalashgan dars, kompetensiyaviy yondashuv, dars dizayni, baholash, STEM integratsiyasi, metodika.

**Аннотация.** В статье анализируется методика организации интегрированных уроков в начальном образовании на основе нормативно-правовых документов, дидактических моделей и научных доказательств. Исследование выполнено в структуре IMRAD и включает анализ законодательства Узбекистана в сфере образования, документов по разработке и внедрению государственных образовательных стандартов, а также обзор научных исследований и мета-анализов по междисциплинарной интеграции. Результаты показывают, что интегрированные уроки способствуют комплексному формированию компетенций, повышению

учебной мотивации и когнитивной активности.

**Ключевые слова:** начальное образование, межпредметная интеграция, интегрированный урок, компетентностный подход, дизайн урока, оценивание, STEM-интеграция, методика.

**Abstract.** This article examines methods for organizing integrated lessons in primary education based on regulatory frameworks, didactic models, and evidence from research. Using the IMRAD structure, it analyzes Uzbekistan's education legislation and national standards-related documents, and synthesizes findings from empirical studies and meta-analyses on interdisciplinary integration. Results indicate that integrated lessons support holistic competency development, strengthen learning motivation, and enhance cognitive engagement.

**Keywords:** primary education, interdisciplinary integration, integrated lessons, competency-based approach, lesson design, assessment, STEM integration, methodology.

**Kirish (Introduction).** Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchining bilish jarayonlari, nutqiy va mantiqiy tafakkuri, ijtimoiy xulqi hamda keyingi ta'lim bosqichlari uchun zarur tayanch kompetensiyalar shakllanadigan poydevor hisoblanadi. Shu bois mazkur bosqichda ta'lim mazmunining yaxlitligi, fanlararo bog'liqlik va hayotiy vaziyatlar bilan integratsiyalashgan o'qitish yondashuvlari alohida metodik ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishning umumiy huquqiy asosini belgilaydi. Shu kontekstda davlat ta'lim standartlari va ta'lim talablarini ishlab chiqish hamda joriy etish tartiblarini takomillashtirishga qaratilgan hujjatda ta'lim darajalari uchun o'qitish metodikasi, innovatsion yondashuvlar, baholash hamda fanlararo integratsiya bo'yicha eslatmalar bo'lishi nazarda tutilgani integratsiya yondashuvining normativ darajada tan olinganini ko'rsatadi.

Amaliy jihatdan integratsiyalashgan darslar o'quvchilar bilimini "bo'lak-bo'lak" emas, balki yagona tizim sifatida shakllantirishga yordam berishi,

o'qituvchidan esa fanlararo bilim, keng dunyoqarash va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni egallashni talab etishi ilmiy-metodik manbalarda qayd etilgan.

**Maqsad:** boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan darslarni tashkil etish metodikasini normativ asoslar va ilmiy dalillar asosida tizimlashtirish hamda amaliy dars dizayni uchun aniq metodik model taklif qilish. **Vazifalar:** (1) normativ-huquqiy asoslarni tahlil qilish; (2) integratsiya turlari va dars dizayni komponentlarini aniqlash; (3) integratsiyalashgan yondashuv samaradorligini meta-tahlillar dalillari orqali asoslash; (4) o'qituvchi uchun metodik tavsiyalar va baholash mezonlarini ishlab chiqish.

**Materiallar va metodlar (Methods).** Tadqiqot dizayni analitik-sintez xarakterida bo'lib, uch yo'nalishda olib borildi:

- Normativ-huquqiy tahlil: "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun hamda davlat ta'lim standartlari/talablarini joriy etish tartibini belgilovchi normativ hujjatlarning integratsiyaga oid bandlari kontent tahlil qilindi.
- Ilmiy adabiyotlar sharhi: O'zbekiston va xalqaro manbalardagi fanlararo integratsiya, integratsiyalashgan dars metodikasi, boshlang'ich sinfda integratsiya muammolari bo'yicha maqolalar tahlil qilindi.
- Dalillarga asoslangan sintez (evidence synthesis): integratsiyalashgan o'qitish (xususan, STEM integratsiyasi va integrated learning) bo'yicha meta-tahlillar natijalari metodik modelning "samaradorlik asoslari" bo'limiga kiritildi.

Tahlil birligi: (a) integratsiya darajasi; (b) dars formati; (c) kompetensiya natijalari; (d) baholash mexanizmlari; (e) o'qituvchi tayyorgarligi.

**Natijalar (Results).** Ta'lim tizimini tartibga soluvchi hujjatlar integratsiyalashgan yondashuvni bevosita yoki bilvosita qo'llab-quvvatlaydi. Davlat ta'lim standartlari va talablarini joriy etish tartibi haqidagi hujjatda o'quv dasturi bo'limida fanlararo integratsiya bo'yicha batafsil eslatmalar bo'lishi kutilishi ta'kidlanadi. Bu, integratsiyalashgan darslarni metodik jihatdan "ixtiyoriy" emas, balki standartlarning didaktik mantiqi bilan uyg'un yondashuv sifatida ko'rish mumkinligini bildiradi.

Adabiyotlar sintezi asosida integratsiyalashgan darsni loyihalash uchun 6

bosqichli metodik model taklif etiladi:

- 1) Integratsiya maqsadi (kompetensiya natijasi bilan bog'lash)
- 2) Integratsiya obyekti (mavzu, ko'nikma, muammo yoki loyiha)
- 3) Integratsiya darajasi
  1. Kontakt integratsiya: bog'lovchi misollar orqali
  2. Kontent integratsiya: mazmunlarni uyg'unlashtirish
  3. Kontekst integratsiya: real vaziyat/muammo markazida birlashtirish
- 4) Dars formati (mavzuli, muammoli, STEAM/STEM, loyiha, amaliy-laboratoriya)
- 5) Baholash (mezonlar: tushunish, qo'llash, izohlash, hamkorlik, refleksiya)
- 6) Resurslar va raqamli vositalar (vizualizatsiya, interaktiv topshiriq, mini-lab, simulatsiya)

Bu model "Pedagogik mahorat" kabi manbalarda qayd etilgan o'qituvchining metodik tayyorgarligi, fanlararo mazmunni uyg'unlashtirish va yagona maqsad sari yo'naltirilgan o'quv faoliyatini tashkil etish talablariga mos keladi.

Integratsiyalashgan o'qitishning natijadorligi bo'yicha xalqaro dalillar metodik yondashuvning amaliy qiymatini kuchaytiradi. Masalan, STEM integratsiyasi bo'yicha meta-tahlilda 40 tadqiqot (79 effekt o'lchovi; 15 577 o'quvchi) asosida integratsiyalashgan yondashuv o'quv yutuqlariga ijobiy ta'sir ko'rsatgani va umumiy effekt  $g = 0.661$  ekanligi qayd etilgan. Shuningdek, integrated learning bo'yicha meta-tahlilda tanqidiy fikrlash va ijodkorlik ko'nikmalariga sezilarli ijobiy ta'sir ( $SMD \approx 1.48$  va  $1.60$ ) ko'rsatilgan.

Ushbu dalillar boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan darslarni faqat "qiziqarli metod" sifatida emas, balki natijaga yo'naltirilgan didaktik texnologiya sifatida joriy etish mumkinligini ko'rsatadi.

**Muhokama (Discussion).** Boshlang'ich sinfda integratsiyalashgan darslarni tashkil etishning asosiy afzalligi — o'quvchida bilimlar "parchalanib" qolmasdan, real hayotiy vaziyatlar bilan bog'langan yaxlit tasavvurni shakllantirishidir. Shu bilan birga, metodik risklar ham mavjud:

1. Mazmuniy ortiqcha yuklama: bir darsga haddan tashqari ko'p fan elementini kiritish asosiy maqsadni yo'qotadi.

2. Baholash noaniqligi: integratsion darsda "nimani" va "qanday" baholash mezonlari oldindan aniq belgilanmasa, natijalar subyektivlashadi. (Normativ hujjatlarda baholash va monitoring bo'limlari alohida urg'ulanadi. )

3. O'qituvchi tayyorgarligi: integratsiyalashgan dars o'qituvchidan metodik dizayn, fanlararo bog'lanishlarni ko'ra bilish va resurslarni to'g'ri tanlashni talab qiladi.

Shu sababli, amaliy joriy etishda quyidagi shartlar muhim:

- integratsiya darajasi (kontakt/kontent/kontekst) aniq tanlanishi;
- kompetensiya natijalari darsning markaziga qo'yilishi;
- baholash rubrikasi (mezon + indikator) oldindan ishlab chiqilishi;
- dars refleksiya (o'quvchi va o'qituvchi) majburiy element sifatida kiritilishi.

**Xulosa (Conclusion).** Boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan darslar o'quvchilarda kompleks kompetensiyalarni shakllantirish, fanlararo bog'liqlikni anglash hamda bilimni real vaziyatlarga tatbiq etish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'zbekiston normativ hujjatlarida o'quv dasturlarini ishlab chiqishda fanlararo integratsiya bo'yicha eslatmalarni ko'zda tutish integratsion yondashuvning institutsional asosini mustahkamlaydi. Xalqaro meta-tahlillar esa integratsiyalashgan o'qitishning o'quv yutuqlari va 21-asr ko'nikmalariga ijobiy ta'sirini statistik dalillar bilan qo'llab-quvvatlaydi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

4. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (O'RQ-637, 23.09.2020).

5. O'zbekiston Respublikasi. 157-son qaror (27.03.2024): Davlat ta'lim standartlari va davlat ta'lim talablarini ishlab chiqish hamda joriy etish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.

6. “Pedagogik mahorat” ilmiy-nazariy va metodik jurnal. 2025, №11 (fanlararo integratsiya va integratsiyalashgan dars talablari).
7. Xushvaqтова N.X. “Yangi O‘zbekiston ta’lim tizimida integratsiya asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘zlashtirish samaradorligini ta’minlash” (2025).
8. Zhou S., Dong Z., Wang H.H., Chiu M.M. A meta-analysis of STEM integration on student academic achievement: overall effect  $g \approx 0.661$ .
9. Aka K.A. Meta-analysis of Integrated Learning on 21st Century Skills: critical thinking and creativity effects (2025).